

Právo životního prostředí pro veřejnou správu – navazující magisterské studium

- I. Právo životního prostředí – české, unijní, mezinárodní – systém, prameny, vztah k jiným právním odvětvím
- II. Právo na příznivé životní prostředí
- III. Právo na informace o životním prostředí

katedra práva
životního prostředí
a pozemkového práva

Podzim 2017

Mgr. Vojtěch Vomáčka, Ph.D., LL.M.

Právo a jeho prameny

- **Právo** - soubor platných a mocensky vynucovaných právních norem, tj. pravidel chování (příkazů, zákazů nebo dovolení), které jsou uznávané nebo přímo.
- Materiální prameny - reálné skutečnosti, poměry dané společností, které vedou k přijetí určité právní úpravy.
- Formální prameny - zdroje, které právo přímo obsahují
 - nepsané právo – právní obyčeje a právní principy.
 - psané právo – normativní právní akty (právní předpisy), normativní smlouvy a soudní precedenty.

Právo x politika, právní x skutkové otázky

Pojetí práva

- Antropocentrické pojetí práva
- schutznormtheorie, interest theory
- „The fish cannot go to court“
- Přesto právo chrání druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a jejich přírodní stanoviště, ekosystémy, biologickou rozmanitost, krajinu

Životní prostředí - definice

§ 2 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí:

Životním prostředím je vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie.

Právo životního prostředí

- Soubor právních norem a institutů regulujících společenské vztahy související s péčí o životní prostředí, tj. s ochranou a reprodukcí hmotných částí (složek) životního prostředí.
- Vývoj – zejména od počátku 70. let 20. století
- Postupné „prozeleňování“ různých právních oblastí
- Výrazný vztah mezinárodní právo x unijní právo x české právo

Principy práva životního prostředí

- vyjádřené v mezinárodních, unijních a vnitrostátních pramenech
- České právo:
 - „historicky“ základní principy jsou vyjádřeny v zákoně č. 17/1992 Sb., o životním prostředí
 - vliv mezinárodního a unijního práva na zakotvení principů práva životního prostředí do vnitrostátního práva
- význam principů:
 - základní ideje, interpretační význam

Principy práva životního prostředí

- princip nejvyšší hodnoty
- princip vysoké úrovně ochrany
- princip trvale udržitelného rozvoje
- princip komplexního pojetí životního prostředí a jeho integrované ochrany životního prostředí
- princip prevence
 - generální, zvláštní
 - jako specifické a svébytné samostatné se z něho vyčlenily např. princip předběžné opatrnosti, princip informovanosti, princip účasti veřejnosti
- princip předběžné opatrnosti
- princip informovanosti
- princip účasti veřejnosti při ochraně životního prostředí
- princip přípustné míry znečišťování životního prostředí a princip únosného zatížení území
- princip odpovědnosti původce (vč. principu “znečišťovatel platí”)

Právo životního prostředí

- předmět práva životního prostředí
 - společenské vztahy, jejichž předmětem je životní prostředí - „environmentální právní vztahy“
 - dle metody právní regulace lze rozlišit:
 - veřejnoprávní environmentální vztahy
 - » *převažující*
 - soukromoprávní environmentální vztahy
 - » vztah veřejnoprávních a soukromoprávních vztahů – východisko: vztah veřejného a soukromého práva

PRÁVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ = SMÍŠENÉ PRÁVNÍ ODVĚTVÍ

Nástroje regulace

- **Nástroje přímé regulace**
- **Ekonomické nástroje (nepřímé)**
- **Dobrovolné nástroje**

NÁSTROJE PŘÍMÉ REGULACE

- Obecné nástroje prevence
- Limity znečišťování
- Požadované technologie
- Administrativní nástroje (souhlasy, povolení, stanoviska)
- Zákazy/příkazy (povinnosti subjektů)
- Plošné mechanismy ochrany
- Kontrola, donucení, sankce
- Pravidla pro odstraňování protiprávních stavů

Nepřímé nástroje (ekonomické)

- **Cíl** – podporovat ekonomické chování za účelem zlepšení kvality ŽP
- **Funkce:**
 - motivační
 - zdrojová a kompenzační
 - zajišťovací
 - internalizace externalit

EKONOMICKÉ NÁSTROJE

NÁSTROJE NEGATIVNÍ STIMULACE:

- Poplatky za znečišťování životního prostředí
- Poplatky za využívání přírodních zdrojů
- Ostatní poplatky, zajišťovací nástroje, obchodovatelná emisní oprávnění

NÁSTROJE POZITIVNÍ STIMULACE:

- Dotace, subvence a granty poskytované z veřejných rozpočtů
- Zvýhodněné půjčky, úvěry a garance

NÁSTROJE SMÍŠENÉ STIMULACE:

- Úlevy při placení poplatků
- Daně

Dobrovolné nástroje

- veřejnoprávní smlouvy
 - dobrovolné programy iniciované veřejnou institucí
 - jednostranné závazky znečišťovatelů

Právní systémy

Mezinárodní právo

Unijní právo

Vnitrostátní právo

Prameny práva životního prostředí

- Mezinárodní prameny
- Unijní prameny
- České prameny
 - vývoj
 - prameny
 - kategorizace možná dle různých kritérií
 - obecná x zvláštní část PŽP
 - hmotné právo x procesní právo
 - environmentální předpisy x právní normy s významem pro životní prostředí v jiných právních předpisech
 - vzájemné vztahy
 - tendence k environmentalizaci právního řádu
 - možnosti a meze

SYSTÉM, PRINCIPY A PRAMENY MEZINÁRODNÍHO PRÁVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

- **Vývojové etapy mezinárodního práva životního prostředí**
- **Principy mezinárodního práva životního prostředí**
- **Zvykové mezinárodní právo**
- **Smluvní mezinárodní právo**
 - **Mezinárodní smlouvy v systému právního řádu České republiky:**
 - ***„Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva“***
- **čl. 10 Ústavy**

MEZINÁRODNÍ SMLOUVY V OBLASTI ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

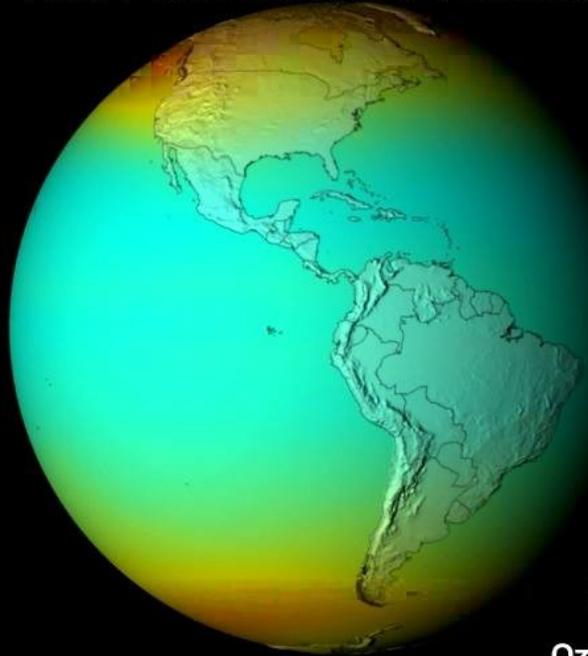
- **Kriteria třídění mezinárodních smluv:**
 - **A. dle povahy závazků co do jejich konkrétnosti a určitosti**
 - samostatné
 - rámcové smlouvy
 - navazující (prováděcí)
 - **B. dle místní působnosti**
 - globální
 - regionální
 - místní
 - **C. dle věcného zaměření – příklady**
 - *Průřezové oblasti*
 - Aarhuská úmluva (EHK OSN, Aarhus 1998-2001, č.124/2004 Sb.m.s.)
 - Úmluva o posuzování vlivů na životní prostředí přesahující hranice států (EHK OSN, Espoo 1991-1997), č- 91/2001 Sb.m.s.)
 - Úmluva o občanskoprávní odpovědnosti za škody vyplývající z činností, které jsou nebezpečné pro životní prostředí (Rada Evropy, Lugano 1973, dosud nevstoupila v platnost)
 - *Složkové oblasti*
 - OVZDUŠÍ - Úmluva o dálkovém znečišťování ovzduší přesahujícím hranice států(EHK OSN, Ženeva, č.5/1985 Sb.)
 - PŘÍRODA – Úmluva o biologické rozmanitosti (UNEP, Rio de Janeiro, 1992-1993, č. 134/1999 Sb.)
 - PŘÍRODNÍ A KULTURNÍ DĚDICTVÍ – Úmluva o ochraně světového přírodního a kulturního bohatství (UNESCO), Paříž 1972-1975, č. 159/1991 Sb.)

MEZINÁRODNÍ SMLOUVY V OBLASTI ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

With Montreal Protocol

Without Montreal Protocol

2064

Ozone Concentration

Nedostatky mezinárodního práva

- Obecnost předmětu úpravy, čím globálnější problém, tím méně konkrétní text.
- Dlouhý proces vyjednávání.
- Otázka podpory států (záleží na předmětu, financích, politice, atd.).
- Závaznost úmluv (měkké a tvrdé normy, jen pro smluvní strany – státy).
- Odpovědnost státu jen politická, možnost donucení splnění závazků slabá, neexistence sankcí (až na výjimky).

Zajímavý fakt #1

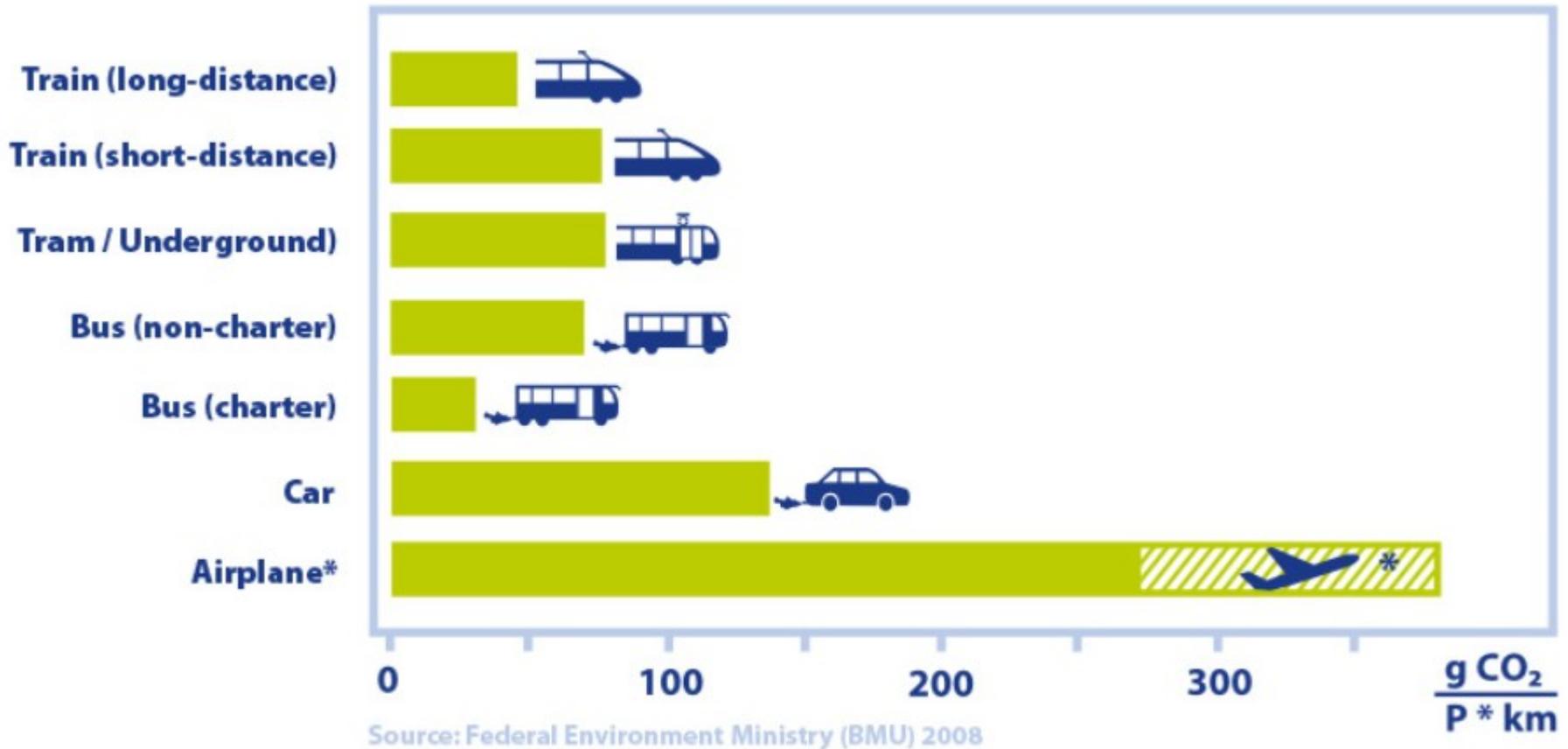
„Patnáct největších lodí
znečistí životní prostředí
emisemi oxidů dusíku a síry
více než všechna auta světa.“

(<http://www.theguardian.com/environment/2009/apr/09/shipping-pollution>
<http://earthjustice.org/sites/default/files/black-carbon/corbett-2007.pdf>)

Zajímavý fakt #1

Zajímavý fakt #1

When it comes to land use around the world, cows are the real hogs. They use **86%** of the energy from agricultural land but account for only **8%** of the food we eat.

Cows are the real hogs.

[Union of Concerned Scientists

www.ucsus.org/cowsarehogs

DATA FROM: P. SMITH ET AL. 2013. *GLOBAL CHANGE BIOLOGY* 19: 2285-2302, FIG 1;
ORIGINAL ANALYSES BY F. KRAUSSMAN ET AL. 2008. *ECOLOGICAL ECONOMICS* 65: 471-487

Právo životního prostředí EU

- Vlastnostmi mezi klasickým mezinárodním právem a právem vnitrostátním
- tvrdé mechanismy prosazování
- vnitrostátní právo vychází z unijního práva odhadem z 80 %, u nových předpisů již téměř plně

Primární právo – zakladatelské smlouvy

Sekundární právo

- Nařízení – závazná, přímo použitelná
- Směrnice – nutnost transpozice
- Rozhodnutí, doporučení, stanoviska

Judikatura – závazný výklad

Právo životního prostředí EU

Prosazování unijního práva

- vnitrostátní vůči FO, PO
- proti státu (nedostatečná implementace nebo prosazování)
- Stát x stát, Komise x stát

Zajímavý fakt #2

„Unijní úpravu v této oblasti tvoří více než 1.000 právních předpisů a mezinárodních smluv.“

(databáze EUR-Lex)

Právo životního prostředí EU

- <http://youtu.be/uTEMFKKuKxE>
- http://ec.europa.eu/environment/index_en.htm

Právo životního prostředí EU

- 1973
 - vznik sekce Evropské komise na ochranu životního prostředí
 - 1. akční program ochrany životního prostředí
- 1977
 - 2. akční program ochrany životního prostředí
- 1980
 - Evropský soudní dvůr potvrdil možnost přijímat evropské závazné normy o ochraně životního prostředí v rámci regulace vnitřního trhu
- 1981
 - v rámci Evropské komise zřízeno samostatné generální ředitelství pro životní prostředí
- 1982
 - 3. akční program ochrany životního prostředí
- 1987
 - Jednotný evropský akt
 - samostatná politika ochrany životního prostředí součástí primárního práva
 - 4. akční program ochrany životního prostředí

Právo životního prostředí EU

- 1993
 - Maastrichtská smlouva novelizuje ustanovení o politice životního prostředí
 - 5. akční program ochrany životního prostředí
- 1998
 - Amsterodamská smlouva zavádí požadavek integrace ochrany životního prostředí do vymezování a provádění všech politik EU (čl. 6 SES) a princip trvale udržitelného rozvoje (čl. 2)
 - Cardiffský proces „Strategy for Integrating Environment into EU Policies“
- 2001
 - První strategie EU pro udržitelný rozvoj
- 2002
 - 6. akční program pro životní prostředí (2002–2012)
- 2006
 - Obnovená Strategie udržitelného rozvoje (pro rozšířenou EU)

Právo životního prostředí EU

Lisabonská smlouva

- Bez zásadních dopadů a změn
 - Ochrana životního prostředí v rámci sdílených politik (hlava XX)
 - Zpřesnění a doplnění cílů (ochrana ŽP a UR) do zakládajících smluv
 - Zakotvení boje proti změně klimatu
- Nová hlava XXI (energetika) – cíle EU
 - Podpora energ. účinnosti a úspor
 - Rozvoj nových a obnovitelných zdrojů

Zajímavý fakt #3

„Agenda životního prostředí dosahuje největšího podílu případů porušení unijního práva, kterými se zabývá Soudní dvůr, Komise, Petiční výbor Evropského parlamentu i Evropský veřejný ochránce práv.“

Unijní právo životního prostředí

- **Vývojové etapy**
- **Ekopolitika**
 - Akční programy
 - Současnost: Sedmý akční program (2014 - 2020)
 - integrace do ostatních politik EU
- **Prameny unijního práva životního prostředí**
 - Primární právo
 - Sekundární právo
 - Judikatura Soudního dvora
- *viz v rámci konkrétních témat (SEA, EIA, IPPC, informace, účast veřejnosti, odpovědnostní vztahy)*

Unijní právo životního prostředí

– Primární právo

- **Smlouva o Evropské unii (SEU)**
 - Preambule, čl. 3
 - » udržitelný rozvoj, posilování ochrany životního prostředí
- **Smlouva o fungování Evropské unie (SFEU)**
 - Hlava XX. Část III. - čl. 191 - 193
- + protokoly k nim
- **Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii (EUROATOM)**
- **Listina základních práv Evropské unie**
 - Čl. 37 – Ochrana životního prostředí
 - Čl. 35 - Ochrana zdraví

Unijní právo životního prostředí

Sekundární právo

- **Nařízení**
 - Např. v oblasti – Odpady, ovzduší, nakládání s chemickými látkami
- **Směrnice**
 - např. SEA, EIA, informace, IPPC, závažné havárie, Natura 2000, prevence a náprava škod na životním prostředí
 - - transpozice směrnic do vnitrostátního práva
 - - *infringement* (řízení o porušení SFEU)
 - – *např. ve věci nesprávné transpozice Směrnice EIA do právního řádu ČR: formální upozornění ze dne 25.4.2013, č.j. C(2013) 2228,*
 - *Česká republika předložila v srpnu 2013 v souladu s článkem 258 Smlouvy o fungování EU své vyjádření, kterým reagovala na formální upozornění v řízení o porušení povinnosti (č. 2013/2048 - viz blíže přednáška Posuzování vlivů záměrů na životní prostředí*
- **Rozhodnutí, stanoviska, doporučení**
- **Dohody**
 - Mezinárodní dohody
 - Úmluvy podepsané EU a zemí nebo organizací mimo EU
 - Dohody mezi členskými státy

Unijní právo životního prostředí

— Judikatura Soudního dvora

- **Řízení o porušení povinnosti členskými státy**
 - nejčastější agenda SDEU
 - žalobcem je Komise, která nese důkazní břemeno
 - možnost přiznat odkladný účinek nebo nařídit předběžné opatření
 - možnost uložit pokutu
- **Řízení o předběžných otázkách položených soudy členských států**
- **Žaloby proti rozhodnutí unijních orgánů**

System unijního práva životního prostředí dle věcného zaměření

- **Horizontální právní úprava – obecná část**
 - Environmetální monitoring (Evropský registr úniků a přenosů znečišťujících látek)
 - Environmetální „řízení“
 - Posuzování vlivů na životní prostředí
 - Integrovaná prevence
 - Odpovědnost za škody na životním prostředí
 - Ekoznačení
 - System environmentálního řízení a auditu
 - Finanční nástroje
 - Účast veřejnosti na rozhodování a přístup k informacím

Systém unijního práva životního prostředí dle věcného zaměření

- **Zvláštní část:**
 - ***Ochrana složek životního prostředí***
 - Ochrana ovzduší, klimatu, ozónové vrstvy
 - Ochrana půdy,
 - Ochrana přírody a biodiverzity
 - ***ochrana před rizikovými činnostmi a faktory***
 - Nakládání s odpady
 - Nakládání s chemickými látkami
 - Ochrana před hlukem
 - Pozn.
 - další aspekty ochrany životního prostředí:
 - např. v rámci zemědělství (zemědělství a vliv jeho na životní prostředí, lesnictví)
 - samostatně ionizující záření, jaderná bezpečnost

České právo životního prostředí

Ústavní právo

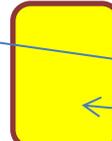

Trestní právo

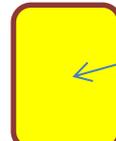

Správní právo

Právo životního
prostředí v užším
pojetí

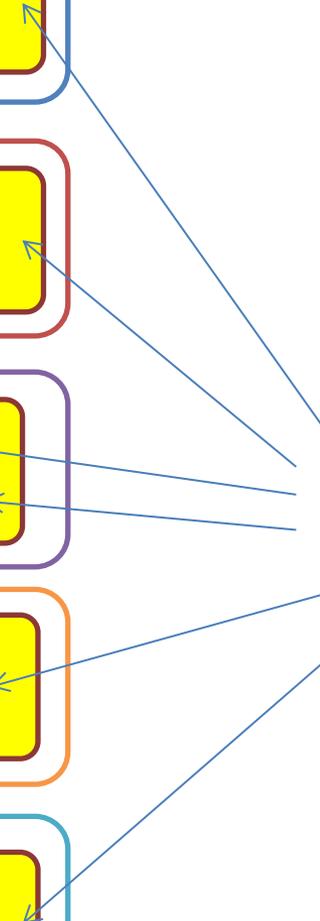
Civilní právo

Další odvětví

NORMY
PŽP

Správní právo

Právo životního prostředí

Regulace územního plánování a výstavby

Daňové předpisy, státní dotace

Správní trestání

Právo životního prostředí

Ochrana přírody a krajiny

Ochrana ovzduší

Chemické látky

Ochrana vod

Obaly, odpady

Ochrana zvířat

České právo životního prostředí

- **nekodifikované**
 - Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, má povahu „rámcového zákona“
 -
 - z judikatury k povaze ustanovení zákona č. 17/1992 Sb. srov. např. :
 - *;Nejvyšší správní soud k tomu dodává, že ustanovení zákona o životním prostředí jsou navíc charakteru spíše proklamativního, než normativního a typově tak odpovídají více ustanovením ústavního zákona, než zákona „obyčejného“.*
 - Rozsudek NSS ze dne 18.5.2006 sp.zn. 3 Ans 8/2005
- *Pokus o kodifikaci – návrh věcného záměru zákona o životním prostředí (2005, vytvořen na základě Legislativního plánu vlády na rok 2004)*

System práva životního prostředí

OBEČNÁ ČÁST

- Pojem a předmět
- Principy
- Prameny
- Subjekty
- Institucionální zabezpečení
- Průřezové (horizontální) nástroje ochrany životního prostředí
 - právo na příznivé životní prostředí a prostředky k jeho uplatnění,
 - přístup k informacím o ŽP,
 - účast veřejnosti v oblasti ŽP,
 - SEA, EIA, IPPC,
 - ochrana životního prostředí v procesech podle stavebního zákona,
 - ochrana životního prostředí při mimořádných událostech,
 - Vlastnictví a životní prostředí
 - odpovědnostní vztahy v oblasti životního prostředí

+ vztah k ochraně člověka/lidského/veřejného zdraví

ZVLÁŠTNÍ ČÁST

- Ochrana složek životního prostředí
 - ovzduší
 - voda
 - půda
 - příroda
 - les
 - horniny
 - uměle vytvořené objekty: např. kulturní památky - diskuse
- Ochrana životního prostředí před nepříznivými důsledky lidských činností a rizikových faktorů např.
 - Nakládání s odpady
 - Nakládání s chemickými látkami
 - Ochrana před nepříznivými účinky ionizujícího a neionizujícího záření
 - Ochrana před hlukem
 - Ochrana životního prostředí při dalších činnostech – zemědělství, těžba nerostů, doprava
 - + vztah k ochraně člověka/lidského/veřejného zdraví

System práva životního prostředí

Obecná část práva životního prostředí

Pojem, předmět, systém, principy, prameny

Subjekty, organizační zabezpečení, formy činnosti

Právo na příznivé životní prostředí. Přístup k informacím o ŽP. Účast veřejnosti při ochraně životního prostředí

Posuzování vlivů na životní prostředí
IPPC

Ochrana životního prostředí v procesech podle stavebního zákona

Mimořádné události

Odpovědnostní vztahy, opatření k nápravě

Vlastnictví a životní prostředí

Ekonomické nástroje v oblasti životního prostředí

Zvláštní část práva životního prostředí

Ochrana složek životního prostředí

Ochrana ovzduší
klimatu
ozónové vrstvy

Ochrana
vody

Ochrana
půdy

Ochrana
lesa

Ochrana
přírody
a biodiverzity

Ochrana
nerostů

Ochrana uměle
vytvořených
objektů (např.
kulturní památky)

Ochrana životního prostředí před rizikovými činnostmi a faktory

Nakládání s odpady

Nakládání s chemickými látkami

Ochrana před nepříznivými účinky: záření (ionizujícího, neionizujícího), ochrana před hlukem

další činnosti s vlivem na životní prostředí: těžba, zemědělství, doprava

ochrana
člověka:
lidského/
veřejného
zdraví

Prameny – úprava průřezových nástrojů

- **Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí**
- zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci, zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě.
- Organizační: Zákon o České inspekci životního prostředí, zákon o Státním fondu životního prostředí, ale i zákon o obcích, zákon o krajích.

Prameny – složkové předpisy

- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách ([vodní zákon](#)), zákon č. 201/2012 Sb., o [ochraně ovzduší](#), zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně [zemědělského půdního fondu](#), zákon č. 20/1987 Sb., [o státní památkové péči](#) .
- Ekosystémy: zákon č. 289/1995 Sb., o lesích ([lesní zákon](#)), [zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny](#).

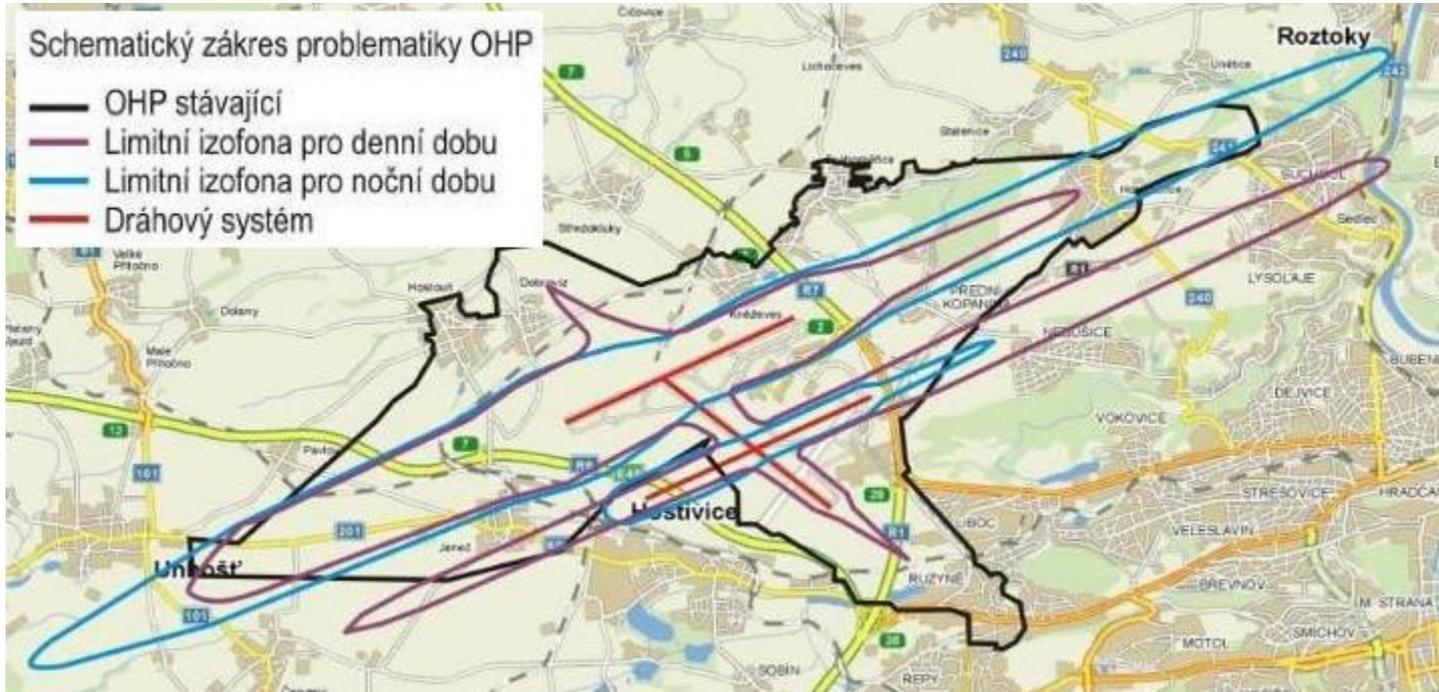

Prameny – ochrana před zdroji znečištění

- Zákon č. 185/2001 Sb., [o odpadech](#), zákon č. 477/2001 Sb., o [obalech](#), zákon č. 258/2000 Sb., o [ochraně veřejného zdraví](#) a nař. vlády č. 272/2011 Sb., o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací, zákon č. 350/2011 Sb., [chemický zákon](#), zákon č. 263/2016 Sb., o mírovém využívání jaderné energie ([atomový zákon](#)), zákon č. 59/2006 Sb., o prevenci závažných havárií, zákon č. 78/2004 Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty.

Příklad – ochrana před hlukem

Příklad – ochrana před hlukem

- www.mzp.cz
- Strategické hlukové mapy, akční plány.
- Územní plánování – kde může být zdroj hluku umístěn.
- Povolovací řízení – územní/stavební - konkrétní provedení.
- Povolení k provozu – podmínky provozu.
- Dotace apod.

Příklad – ochrana před hlukem

Veřejnoprávní náprava

- zákon o ochraně veřejného zdraví -
správněprávní trestání (krajské hygienické
stanice - zejm. pokuty, zákazy)
- zákon o přestupcích, trestní zákoník

Soukromoprávní náprava

- svépomoc, sousedské žaloby, náhrada škody, ...

PRÁVO NA PŘÍZNIVÉ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Právo na příznivé životní prostředí

- **lidské právo**
 - Stockholmská deklarace (1972) čl. 1
 - Deklarace z Ria de Janeiro (1992) čl. 1
- **ústavně zakotvené v cca 100 státech**
- v jiných státech je za postačující považována ústavně zakotvená povinnost státu chránit ŽP
 - viz čl. 7 Ústavy ČR

Právo na příznivé životní prostředí

- Evropská úmluva o ochraně lidských práv???
 - Doporučení 1431(1999) o budoucí iniciativě Rady Evropy v oblasti ochrany ŽP
 - Doporučení 1614(2003) Životní prostředí a lidská práva
 - Listina základních práv EU – čl. 37
- Vysoká úroveň ochrany ŽP a zvyšování jeho kvality musí být začleněny do politik EU a zajištěny v souladu se zásadou udržitelného rozvoje.*
- Aarhuská úmluva

Prameny - ústavní základy

- Preambule – odhodlání společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství
- čl. 7: *„Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a o ochranu přírodního bohatství.“*
- Čl. 10, 10a – přednost mezinárodního a unijního práva

Prameny - ústavní základy

Listina základních práv a svobod

- Čl. 6 (Právo na život)
- Čl. 11 (Vlastnické právo)
- Čl. 17-23 (Politická práva)
- Čl. 35 (Právo na příznivé ŽP)
- Čl. 36 (Právo na soudní ochranu)

Prameny - ústavní základy

Právo na život

nelze je realizovat bez kvality prostředí, které poskytuje podmínky pro život

viz definice ŽP (§ 2 zákona č. 17/1992 Sb.)

srov. systematické zařazení práva na příznivé ŽP !

Vlastnické právo

ŽP jako předmět vlastnictví

Čl. 11 odst. 2 – výhradní vlastnictví

Čl. 11 odst. 3:

vlastnictví nesmí být zneužito v rozporu se zájmem na ochranu ŽP

výkon vlastnického práva nesmí poškozovat ŽP nad míru stanovenou zákonem = princip přípustné míry znečištění ŽP

Prameny - ústavní základy

Politická práva

Svoboda projevu a právo na informace

Právo shromažďovací a sdružovací

Právo petiční

Právo podílet se na správě věcí veřejných

ochrana ŽP a veřejného zdraví je častým
důvodem pro realizaci těchto práv

politický tlak ve spojení s medializací

Právo na příznivé životní prostředí

Článek 35

- (1) Každý má **právo na příznivé životní prostředí**.
- (2) Každý má právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů.
- (3) Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.

- Článek 41
- (1) Práv uvedených v čl. 26, čl. 27 odst. 4, čl. 28 až 31, čl. 32 odst. 1 a 3, čl. 33 a 35 Listiny je možno se **domáhat pouze v mezích zákonů**, které tato ustanovení provádějí.
- Prostředky:
 - *Veřejnoprávní – různé postupy podle veřejnoprávních předpisů*
 - *soukromoprávní*
 - » *Diskuse k domáhání se ochrany práva žít v příznivém životním prostředí jako osobnostního práva (§ 81 odst. 2 OZ ve spoj. s nástroji k ochraně osobnosti)*

Právo na příznivé životní prostředí

- lidské právo
- subjektivní právo → kdo je subjektem?
- právo + tomu odpovídající povinnost
- hmotné právo + související procesní práva
(viz Aarhuská úmluva + LZPS):
 - právo na informace o ŽP
 - účast veřejnosti v rozhodovacích procesech
 - přístup k soudní ochraně
- související hmotná práva

Judikatura ÚS k čl. 35 odst. 1 LZPS - vývoj

- I. ÚS 282/97-Sb.n.u.ÚS, svazek č.10, usnesení č. 2
 - „Článek 35 Listiny základních práv a svobod zakotvující **právo na příznivé životní prostředí** a včasné a úplné informace o stavu životního prostředí **na právnické osoby vztahovat nelze**. Je zřejmé, že práva vztahující se k životnímu prostředí **přísluší pouze fyzickým osobám**, jelikož se jedná o biologické organismy, které – na rozdíl od právnických osob – podléhají negativním vlivům životního prostředí.
 - pozn. formulace výše uvedené právní věty je akceptovatelná ve vztahu k čl. 35 odst. 1 Listiny, ne ve vztahu k čl. 35 odst. 2 – právo na informace o stavu ŽP, které je přičitatelné jak FO, tak i PO

Judikatura ÚS k čl. 35 odst. 1 LZPS - vývoj

- Nález Ústavního soudu I. ÚS 59/14 ze dne 30.5.2014
 - ústavní soud přiznal žalobní legitimaci spolku k podání návrhu na zrušení územního plánu, který je vydáván ve formě opatření obecné povahy (za splnění určitých kriterií)
 - závěr k jeho významu ve vztahu k právu právnických osob na příznivé životní prostředí jako subjektivního hmotného práva:
 - Otázka k diskusi: Lze/nelze nálezu I. ÚS 59/14 bezprostředně dovodit, že by jím Ústavní soud právnickým osobám přiznal právo na příznivé životní prostředí jako subjektivní hmotné právo?

Účastníci územního řízení: a) žadatel, b) obec, a) vlastník pozemku, d) sousedé, e) osoby, o kterých tak stanoví zvláštní právní předpis.

Účastníci stavebního řízení: a) stavebník, b) vlastník stavby, c) vlastník pozemku, d) vlastník stavby na pozemku, e) soused, f) ten, kdo má k sousednímu pozemku právo odpovídající věcnému břemenu, může-li být toto právo prováděním stavby přímo dotčeno, g) osoba, o které tak stanoví zvláštní právní předpis, pokud mohou být stavebním povolením dotčeny veřejné zájmy chráněné podle zvláštních právních předpisů a o těchto věcech nebylo rozhodnuto v územním rozhodnutí.

Vodoprávní řízení: účastníkem řízení jsou těž obce, správce toku, občanská sdružení

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – náhrada újmy

- § 2924
- **Škoda z provozní činnosti**
- Kdo provozuje závod nebo jiné zařízení sloužící k výtěžné činnosti, nahradí škodu vzniklou z provozu, ať již byla způsobena vlastní provozní činností, věcí při ní použitou nebo vlivem činnosti na okolí. Povinnosti se zproští, prokáže-li, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo.
- § 2925
- **Škoda způsobená provozem zvlášť nebezpečným**
- (1) Kdo provozuje závod nebo jiné zařízení zvlášť nebezpečné, nahradí škodu způsobenou zdrojem zvýšeného nebezpečí; provoz je zvlášť nebezpečný, nelze-li předem rozumně vyloučit možnost vzniku závažné škody ani při vynaložení řádné péče. Jinak se povinnosti zproští, prokáže-li, že škodu způsobila zvnějšku vyšší moc nebo že ji způsobilo vlastní jednání poškozeného nebo neodvratitelné jednání třetí osoby; ujednají-li se další důvody zproštění, nepřihlíží se k tomu.
- (2) Je-li z okolností zřejmé, že provoz významně zvýšil nebezpečí vzniku škody, ačkoli lze důvodně poukázat i na jiné možné příčiny, soud zaváže provozovatele k náhradě škody v rozsahu, který odpovídá pravděpodobnosti způsobení škody provozem.
- (3) Má se za to, že provoz je zvlášť nebezpečný, pokud se provozuje továrním způsobem nebo pokud se při něm výbušná nebo podobně nebezpečná látka používá nebo se s ní nakládá.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – sousedská žaloba

§ 1013

- (1) Vlastník se zdrží všeho, co působí, že odpad, voda, kouř, prach, plyn, pach, světlo, stín, hluk, otřesy a jiné podobné účinky (imise) vnikají na pozemek jiného vlastníka (souseda) v míře nepřiměřené místním poměrům a podstatně omezují obvyklé užívání pozemku; to platí i o vnikání zvířat. Zakazuje se přímo přivádět imise na pozemek jiného vlastníka bez ohledu na míru takových vlivů a na stupeň obtěžování souseda, ledaže se to opírá o zvláštní právní důvod.
- (2) Jsou-li imise důsledkem provozu závodu nebo podobného zařízení, který byl úředně schválen, má soused právo jen na náhradu újmy v penězích, i když byla újma způsobena okolnostmi, k nimž se při úředním projednávání nepřihlédlo. To neplatí, pokud se při provádění provozu překračuje rozsah, v jakém byl úředně schválen.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – ochrana osobnosti

§ 81

- (1) Chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého.
- (2) Ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy.

Přístup k informacím o životním prostředí

Způsoby účasti veřejnosti

- Různé přímé/nepřímé, formální/neformální
- Petiční právo
- Shromažďovací právo
- Sdružovací právo
- Referendum

- Informace
- Účast veřejnosti na rozhodování, na tvorbě plánů, programů, politik a na přípravě právních předpisů
- Soudní ochrana

Přístup k informacím o životním prostředí

Český základ:

- čl. 17 LZPS
- čl. 35 odst. 2 LZPS
- 123/1998 Sb., 106/1999 Sb. (*lex specialis x lex generalis*)

Mezinárodní a unijní právo:

- Aarhuská úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí (Sdělení č. 124/2004 Sb.m.s.)
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2003/4/ES o veřejném přístupu k informacím o životním prostředí a zrušení Směrnice Rady 90/313/EHS
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/2/ES ze dne 14. března 2007 o zřízení Infrastruktury pro prostorové informace v Evropském společenství (INSPIRE)

Přístup k informacím o životním prostředí

Kromě ŽPInf upravuje přístup k informacím o životním prostředí celá řada zvláštních složkových a jiných právních předpisů:

- z. č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií, upravuje aktivní i pasivní poskytování informací o objektech, ve kterých jsou umístěny nebezpečné látky, a také informování veřejnosti informací o vzniku a dopadech závažných havárií,
- z. č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, a z. č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení (krizový zákon), upravují informování veřejnosti pro případ mimořádných situací,
- z. č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, upravuje zpřístupňování údajů získaných pro statistické účely a zpřístupňování statistických informací,
- z. č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon),
- z. č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí,
- z. č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci,
- z. č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon), upravuje speciálně informování obyvatelstva pro případ vzniku radiační nehody,
- z. č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

Přístup k informacím o životním prostředí

- **aktivní způsob zpřístupňování informací (automatické zveřejňování)**
 - informováním veřejnosti v případě bezprostředního ohrožení zdraví anebo životního prostředí,
 - informováním veřejnosti o typu a rozsahu informací o životním prostředí, které mají povinné subjekty k dispozici, a o vlastním procesu zpřístupňování informací,
 - vytvářením veřejně přístupných registrů a souborů dat.
- **pasivní způsob zpřístupňování informací (na základě žádosti)**

Přístup k informacím o životním prostředí

- **aktivní způsob zpřístupňování informací (automatické zveřejňování)**

Mimořádné situace:

- Zák.č. 123/1998 Sb. - § 10b
 - *V případě mimořádné události je veřejnost, které hrozí nebezpečí, varována podle zvláštních právních předpisů*
 - *např.*
 - Zák.č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému
 - Zák.č. 249/2000 Sb., o krizovém řízení (krizový zákon)
 - Zák.č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší
 - Zák.č. 18/1997 Sb., „atomový zákon“, s účinností od 1.1.2017 zákon č. 263/2016 Sb., atomový zákon
 - Zák.č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií

Portál informací o ŽP (<http://infozp.env.cz>)

Meziinformační systém MŽ (<http://mis.cenia.cz>)

Přístup k informacím o životním prostředí

- **aktivní způsob zpřístupňování informací (automatické zveřejňování)**
- **Registry:**
 - **Zejména:**
 - **Integrovaný registr znečišťování životního prostředí a integrovaný systém plnění ohlašovacích povinností v oblasti ŽP**
 - **Zák.č. 25/2008 Sb.**
- **další dokumenty a informace dle § 10a odst.5**
 - **koncepce, politiky, strategie, plány a programy týkající se životního prostředí a zprávy o jejich provádění, pokud jsou zpracovávány,**
 - **zprávy o stavu životního prostředí, pokud jsou zpracovávány, souhrny údajů o sledování činností, které mají nebo by mohly mít vliv na stav životního prostředí a jeho složek,**
 - **správní rozhodnutí v případě, že je jeho vydání podmíněno vydáním stanoviska k posouzení vlivů provedení záměru na životní prostředí**
 - **dokumenty pořizované v průběhu posuzování vlivů na životní prostředí**
 - **hodnocení rizik týkající se životního prostředí, pokud jsou zpracovávány,**

Přístup k informacím o životním prostředí

- **aktivní způsob zpřístupňování informací (automatické zveřejňování)**
- § 11a zákona č. 123/1998 Sb.
 - **Cíl:**
 - **provedení implementace směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/2/ES ze dne 14. března 2007 o zřízení Infrastruktury pro prostorové informace v Evropském společenství (INSPIRE)**
 - » Směrnice vytváří právní základ pro vybudování Evropské infrastruktury prostorových dat pro tvorbu, provádění a kontrolu politik životního prostředí.
 - » Evropská infrastruktura bude vybudována na základě infrastruktur členských zemí, kde pak budou prostorová data s výhodou využita pro podporu politik životního prostředí na regionální i lokální úrovni.
 - Národní geoportál INSPIRE
 - **informační systémem veřejné správy**
 - **spravuje jej Ministerstvo životního prostředí přístupným prostřednictvím portálu veřejné správy.**

Přístup k informacím o životním prostředí

123/1998 Sb., 106/1999 Sb.

lex specialis x lex generalis

- Podle kterého zákona budou informace poskytnuty, musí posoudit sám povinný subjekt bez ohledu na formální označení žádosti. Jestliže shledá, že danou informaci nelze považovat za informaci o životním prostředí, musí ještě posoudit svou případnou povinnost ji poskytnout podle InfZ. Není tak možné, aby byla žádost bez dalšího zamítnuta s tím, že se vyžadovaná informace netýká životního prostředí.
- Určující pro postup při vyřizování konkrétní žádosti je povaha požadované informace, konkrétně zda je možné ji podřadit pod definici informace o životním prostředí podle ŽPInf.

Přístup k informacím o životním prostředí

pasivní způsob zpřístupňování informací (na žádost)

123/1998 Sb., 106/1999 Sb.

lex specialis x lex generalis

Drobné odlišnosti, stejné zásady:

Oprávněný subjekt – „každý“

Formální nároky - minimální

Povinné subjekty – extenzivně

Informace – extenzivně

Výjimky – restriktivně

Zpoplatnění - restriktivně

Formy a způsoby pasivního zpřístupňování

INFO o ŽP - obecně

- poskytování jakoukoliv technicky proveditelnou formou jednotlivým právníkům nebo fyzickým osobám, jež o ně požádaly
- přímé nahlížení do písemností nebo jiných souborů informací,
- pořizování výpisů, opisů nebo kopií žadatelem v sídle nebo v jiných prostorách povinných subjektů
- informování o způsobech a metodách získání jednotlivých informací

Žádost

- podání žádosti o poskytnutí informace
 - **forma žádosti**
 - Ústní, telefonická, písemná, faxem, elektronická
 - **obsah žádosti**
 - Vymezení požadované informace
 - ***Žádost nemusí být odůvodněna***
 - Nesrozumitelná nebo příliš obecně formulovaná žádost
 - Výzva k upřesnění
 - **žádost podaná nepříslušnému povinnému subjektu**
 - subjekt, který nemá a nemusí mít požadovanou informaci
 - sdělení žadateli, že nelze informaci poskytnout
 - pokud je dotazovanému povinnému subjektu známo, který povinný subjekt má požadovanou informaci k dispozici, postoupí mu žádost ve lhůtách stanovených ve větě první a uvědomí o tom žadatele.

Přístup k informacím o životním prostředí

Informace, které vypovídají zejména o:

- stavu a vývoji životního prostředí, o příčinách a důsledcích tohoto stavu,
- připravovaných nebo prováděných činnostech a opatřeních a o uzavíraných dohodách, které mají nebo by mohly mít vliv na stav životního prostředí a jeho složek,
- stavu složek životního prostředí, včetně geneticky modifikovaných organismů, a o interakci mezi nimi, o látkách, energii, hluku, záření, odpadech včetně radioaktivních odpadů a dalších emisích do životního prostředí, které ovlivňují nebo mohou ovlivňovat jeho složky, a o důsledcích těchto emisí,
- využívání přírodních zdrojů a jeho důsledcích na životní prostředí a rovněž údaje nezbytné pro vyhodnocování příčin a důsledků tohoto využívání a jeho vlivů na živé organismy a společnost,
- vlivech staveb, činností, technologií a výrobků na životní prostředí a veřejné zdraví a o posuzování vlivů na životní prostředí,
- správních řízeních ve věcech životního prostředí, posuzování vlivů na životní prostředí, peticích a stížnostech v těchto věcech a jejich vyřízení a rovněž informace obsažené v písemnostech týkajících se zvláště chráněných součástí přírody a dalších součástí životního prostředí chráněných podle zvláštních předpisů,
- ekonomických a finančních analýzách použitých v rozhodování a dalších opatřeních a postupech ve věcech životního prostředí, pokud byly pořízeny zcela nebo zčásti z veřejných prostředků,
- stavu veřejného zdraví, bezpečnosti a podmínkách života lidí, pokud jsou nebo mohou být ovlivněny stavem složek životního prostředí, emisemi nebo činnostmi, opatřeními a dohodami, které mají nebo by mohly mít vliv na stav životního prostředí a jeho složek, stavu kulturních a architektonických památek, pokud jsou nebo mohou být ovlivněny stavem složek životního prostředí, emisemi nebo činnostmi, opatřeními a dohodami, které mají nebo by mohly mít vliv na stav životního prostředí a jeho složek,
- zprávách o provádění a plnění právních předpisů v oblasti ochrany životního prostředí,
- mezinárodních, státních, regionálních a místních strategiích a programech, akčních plánech apod., jichž se Česká republika účastní, a zprávách o jejich plnění,
- mezinárodních závazcích týkajících se životního prostředí a o plnění závazků vyplývajících z mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána,
- zdrojích informací o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů

Přístup k informacím o životním prostředí

Oprávněný subjekt:

Každý

Povinný subjekt:

- Správní úřady a jiné organizační složky státu, tj. orgány moci výkonné a soudní (např. krajský úřad, Česká inspekce životního prostředí aj.), ale nikoli orgány moci zákonodárné, jejich podřízené organizační složky (např. AOPK, Správa NP) a někdejší státní rozpočtové organizace (např. Správa úložišť radioaktivních odpadů).
- Orgány územních samosprávných celků (tj. obecní úřad, starosta, zastupitelstvo aj.)
- Právnícké nebo fyzické osoby, které na základě zvláštních právních předpisů vykonávají v oblasti veřejné správy působnost vztahující se k životnímu prostředí (jde např. o stráž přírody, mysliveckou stráž, rybářskou stráž nebo lesní stráž, ale může jít též o soudní exekutory vykonávající rozhodnutí ve věci ochrany životního prostředí).
- Tzv. pověřené osoby; kterými mohou být
 - právnícké osoby založené, zřízené, řízené nebo pověřené výše uvedenými subjekty (jde např. o příspěvkové organizace - školy, muzea, nemocnice; nebo státní fondy - např. Státní fond životního prostředí),
 - fyzické osoby poskytující služby, které mají vliv na životní prostředí, pověřené k této činnosti výše uvedenými subjekty (zejm. držitelé autorizace dle § 19 zákona EIA nebo o osoby oprávněné k nakládání s odpady dle zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech).

Přístup k informacím o životním prostředí

Úprava ve 106/1999 Sb. klade na žadatele vyšší požadavky

Zejména v případě rozsáhlejších žádostí lze proto doporučit jejich doplnění informacemi, které vyhovují oběma zákonům

Vyřizování žádosti

1. povinný subjekt nemá požadovanou informaci k dispozici,
2. povinný subjekt požadovanou informaci zpřístupní,
3. povinný subjekt odmítne zpřístupnit informaci, kterou má k dispozici,
4. povinný subjekt na žádost nereaguje.

Vyřizování žádosti

1. povinný subjekt nemá požadovanou informaci k dispozici

Nepříslušný subjekt:

- § 4 ŽPInf: povinnost vyzvaného orgánu sdělit bez zbytečného odkladu žadateli, že požadovanou informaci nemůže z tohoto důvodu poskytnout. Případné postoupení žádosti
- Lhůta 15 dní
- Problematická je situace, kdy je žadatel přesvědčen, že povinný subjekt požadovanou informací disponuje, ovšem z nějakého důvodu popírá či zatajuje její existenci.
- Další problematická situace: subjekt není povinný, ani nemůže být nepříslušný:

Vyřizování žádosti

2. povinný subjekt požadovanou informaci zpřístupní

Lhůta 30 dnů, případně možné prodloužit až na 60.

Co když je poskytnutá informace nedostatečná či neúplná?

Vyřizování žádosti

2. povinný subjekt požadovanou informací zpřístupní

Zpoplatnění:

- Co se týče úhrady za poskytnutí informace, povinný subjekt může za informace žádat úhradu, ale poskytnutí informace by tím neměl podmiňovat.
- Naopak podle InfZ může být zaplacení úhrady nebo zálohy vyžadováno předem. Společným znakem obou zákonných úprav je požadavek, aby výše úhrady byla přiměřená a nepřevýšila náklady spojené s pořízením kopií.
- InfZ dále umožňuje žádat úhradu za tzv. rozsáhlé vyhledání informací, zatímco ŽPInf takový postup povinným subjektům neumožňuje.

Vyřizování žádosti

3. povinný subjekt odmítne zpřístupnit informaci, kterou má k dispozici

- Povinný subjekt **je povinen odepřít** zpřístupnění informace, pokud to vylučují předpisy:
 - ochraně utajovaných informací,
 - ochraně osobních nebo individuálních údajů a o ochraně osobnosti,
 - ochraně duševního vlastnictví,
 - ochraně obchodního tajemství.

Vyřizování žádosti

3. povinný subjekt odmítne zpřístupnit informaci, kterou má k dispozici

Zpřístupnění informace **může být odmítnuto:**

- informace byla povinnému subjektu předána osobou, která k tomu nebyla podle zákona povinna a nedala předchozí písemný souhlas k zpřístupnění této informace,
- zpřístupnění této informace by mohlo mít nepříznivý vliv na ochranu životního prostředí v místech, kterých se informace týká,
- žadatel se domáhá informací opatřovaných v rámci přípravného vyšetřování v trestních věcech nebo se informace týká neukončených řízení a nepravomocných rozhodnutí o přestupcích a jiných správních deliktech,
- žádost byla formulována nesrozumitelně nebo příliš obecně a žadatel, ač byl k tomu vyzván, ji nedoplnil, nebo jde o anonymní žádost.

Vyřizování žádosti

3. povinný subjekt odmítne zpřístupnit informaci, kterou má k dispozici

Kromě toho lze odepřít zpřístupnění informace i v následujících případech:

- žádost se týká dosud nezpracovaných nebo nevyhodnocených údajů,
- žádost je formulována zjevně provokativně nebo obstrukčně,
- žadatel má již požadovanou informaci prokazatelně k dispozici,
- informace se týká vnitřních pokynů povinného subjektu, které se vztahují výhradně k jeho vnitřnímu chodu.

Vyřizování žádosti

4. povinný subjekt na žádost nereaguje

- Nastává tzv. **fikce zamítavého rozhodnutí**
- **Co s tím?**

Vyřizování žádosti

4. povinný subjekt na žádost nereaguje

Zatímco § 16 odst. 4 InfZ stanoví soudu, nejsou-li žádné důvody pro odmítnutí žádosti, aby povinnému subjektu nařídil požadované informace poskytnout, podle § 14 odst. 2 ŽPInf se toliko uplatní obecná úprava řízení před správními soudy, která s možností nařízení poskytnutí informace nepočítá.

Děkuji za pozornost!